

Людмила Дем'яненко,
старш. наук. співроб. інформаційно-аналітичного відділу ФПУ
канд. філол. наук

ПРОЦЕС ПЕРЕГОВОРІВ: ЧИ ЗНАЙДУТЬ СТОРОНИ ТОЧКИ ДОТИКУ?

Опубліковано: Дем'яненко Л. Процес переговорів: чи знайдуть сторони точки дотику? // Діяльність Президента України в умовах російсько-української війни. 2025. Випуск 04 (152). С. 52-59.

12 лютого відбулася перша оголошена телефонна розмова Трампа з Путіним. Ця розмова була – саме публічно оголошена. Трампа неодноразово запитували про його контакти з очільником Кремля, про які Трамп ніколи чітко не підтверджував, але й не спростовував. Відразу після цього Трамп поговорив телефоном з Володимиром Зеленським, який на той час вже зустрівся в Києві з міністром фінансів США Скоттом Бессентом.

Зазначається, що за підсумками розмови з Путіним американський президент повідомив, що вони домовилися «негайно розпочати переговори» та здійснити візити до країн одне одного (unian.ua).

Риторика нового президента демонструє різку зміну в позиції США часів Джо Байдена. Після вторгнення РФ у лютому 2022 року, між лідерами США і РФ не було прямого безпосереднього спілкування. Водночас Вашингтон був зосереджений на підтримці України в її опорі російській агресії.

Занепокоєння висловили деякі європейські лідери. «Зараз все це швидко змінюється. Європейські лідери, які за часів Байдена були в цілому солідарні з Вашингтоном, були приголомшені, дізнавшись про цей дзвінок, а деякі з них заявили, що він, схоже, сигналізує про те, що Трамп здає Україну», – йдеться у матеріалі (center-ukraine.com.ua).

Черговість телефонних розмов Трампа, його подальші неоднозначні коментарі і незалученість європейців до переговорів з Росією збурили не лише українське суспільство, а й багатьох в Євросоюзі. У спільній Паризькій заяві міністри закордонних справ Франції, Британії, Німеччини, Іспанії, Італії, Польщі та представники ЄС підкреслили, що готові зміцнювати підтримку України й очікують участі України та Європи в будь-яких переговорах. У соцмережі X багато європейських посадовців висловили слова підтримки Україні, підкреслюючи неприпустимість одноосібних переговорів з Путіним. Дописували про це й колишні соратники Трампа з його першого президентського терміну (tsn.ua).

За підсумками переговорів із Путіним Трамп також дописав, що доручає своїй команді – держсекретарю Марко Рубіо, директору ЦРУ Джону Реткліффу, раднику з нацбезпеки Майку Волтцу та спецпосланцю з питань Близького Сходу (який був у Москві у вівторок, 11 лютого, забираючи помилуваного Путіним американського вчителя Марка Фогеля) Стіву Уїткоффу «очолити переговори». Що цікаво, тут немає прізвища Кіта Келлога,

який є спецпредставником Трампа по Україні та Росії, що може свідчити про те, що він не входить до найближчого кола довірених осіб президента США (tsn.ua).

Реакція Європи була передбачуваною. Очільниця дипломатії ЄС Кая Каллас наголосила, що будь-яка мирна угода, укладена за спинами України та Європи, приречена на провал, адже для її імплементації якраз і необхідні Європа та Україна. Порівнюючи це з часами Другої світової, про яку Трамп згадував у розмові з Путіним, Каллас зазначила, що нинішню ситуацію можна порівняти з 1938 роком. «Ми перебуваємо у ситуації, коли Чехія вирішила дати відсіч, і єдине, чого від нас очікують – підтримати їх зброєю чи будь-чим, чого вони потребують, аби уникнути Другої світової війни. І зараз ми повинні допомогти Україні оборонятися від агресії, аби не сталося ширшого конфлікту», – додала очільниця дипломатії ЄС (lb.ua).

У четвер, 13 лютого, майже всі європейські лідери дописали в соцмережах, що будь-які переговори з Росією про долю України мають включати Європу та, власне, саму Україну. Київ вже публічно озвучив свою позицію. Черга за об'єднаною Європою, яка потрібна Трампу, що б він там не говорив. Адже, як правильно зазначила президентка Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн на Всесвітньому економічному форумі в Давосі, взаємна торгівля США та ЄС – це \$1,5 трлн. На кону дуже багато. Особливо, якщо команда Трампа ставить собі за мету протистояння з Китаєм (tsn.ua).

На тлі початку двосторонніх переговорів між делегаціями США та Росії, куди не запросили Київ, публічна комунікація між українським президентом Володимиром Зеленським і президентом США Дональдом Трампом швидко змінилася. Якщо раніше Трамп позитивно відгукувався про готовність Зеленського укласти мирну угоду з РФ, то вже зараз очільник Білого дому каже про те, що Україна «мала три роки, щоб домовитися», і припустив, що Україна несе відповідальність за вторгнення Росії на її територію, а сам Зеленський є «диктатором», який відмовляється проводити вибори (radiosvoboda.org).

За словами радника президента США з національної безпеки Майка Волца, різкі висловлювання Трампа щодо Зеленського спровоковані відмовою останнього підписувати угоду про доступ Америки до українських родовищ корисних копалин: «Я думаю, що розчарування насправді виникло лише протягом останнього тижня через цей дивний спротив, ескалацію риторики через представлення того, що ми вважаємо абсолютною можливістю, а саме: щоб Сполучені Штати інвестували в українську інфраструктуру, щоб вони видобували свої корисні копалини, свої природні ресурси, нафту і газ», – зазначив Волц в етері Fox News 19 лютого (dw.com).

Критика президента України Володимира Зеленського з боку президента США Дональда Трампа також може впливати з того, що очільник Білого дому намагається ніби підіграти президенту Росії Володимиру Путіну, адже нібито має такий стиль спілкування із авторитарними лідерами, вважає директор програми «Північна Америка» Ради зовнішньої політики «Українська призма» Олександр Краєв.

«Ключова проблема прямо на цьому етапі – це те, що все-таки Трамп почав прямі переговори з росіянами, і в класичному для нього стилі, як тільки він починає розмову з диктаторами, він дуже і дуже намагається їм сподобатися. Він робить все можливе, щоб автократи його полюбили. І зараз ми бачимо, що він прямо таки підіграє Москві такими наративами», – сказав Краєв (radiosvoboda.org).

Хоча Україна спершу сама запропонувала США розробляти свої корисні копалини, довкола цього не вщухають гострі суперечки. Деякі європейські видання наголошують, що умови угоди, яку США спершу запропонували Україні, нібито нагадують санкції.

Аргументація Президента України Володимира Зеленського: Україна – «не країна сировини». Він пояснює: поки не підписав угоду, бо вона має супроводжуватися гарантіями безпеки з боку США (radiosvoboda.org).

Все ж таки якщо лишити емоції за дужками – інформацію про угоду потрібно розділити на політичний та економічний аспекти.

Тому, з політичного боку, як зазначив дипломат, міністр закордонних справ України у 2014–2019 роках Павло Клімкін, існують думки про те, що ця угода між Україною і США зможе дати реальні безпекові гарантії і має бути підписана паралельно із домовленостями про переговори між Києвом і Москвою. Бо вони – частина єдиного процесу.

Пропозиція виглядала так, ніби Україна програла війну Сполученим Штатам. Адже ця взаємодія, на його думку, буде фінансовою гарантією, що «американці вкладатимуться в безпеку України». «Це означає, що якщо ми стаємо частиною Заходу, очевидно, що на це «лапу ніхто не покладе». А от які будуть фінансові моделі за цим, чи буде це певною компенсацією за військову та іншу допомогу і, власне, певною підтримкою, як сказав Трамп, гарантією?...» – розмірковував Павло Клімкін в ефірі програми Радіо Свобода «Свобода. Ранок». Але єдиного розуміння ані фінансових моделей, ані змісту гарантій поки немає (radiosvoboda.org).

Старший економіст Центру економічної стратегії Володимир Ланда, в коментарі для Радіо Свобода наголосив, що громадськість критично мало розуміє про підґрунтя угоди для детального аналізу: «Зараз ми лише розуміємо, що була якась пропозиція з американської сторони, яка не мала шансів бути прийнятою. Зокрема, тому, бо виглядала так, ніби Україна програла війну Сполученим Штатам», – каже Ланда (radiosvoboda.org).

19 лютого президент США Дональд Трамп заявив, що повертається до питання про підписання угоди між Україною і США про корисні копалини.

Про сам текст угоди, яку під час тієї зустрічі не підписав Зеленський, ми знаємо дуже небагато. І здебільшого з вуст інсайдерів. Так, приміром, британське видання The Telegraph опублікувало деталі, зазначаючи, що вони отримали чернетку документа з позначкою «конфіденційно», датовану 7 лютого 2025 року. В проєкті угоди йдеться про те, що США й Україна мають створити спільний інвестиційний фонд для гарантій того, що «ворожі сторони конфлікту не отримують вигоди від відновлення України».

Угода, за інформацією видання, включає в себе «економічну цінність, пов'язану з ресурсами України»: зокрема «мінеральні ресурси, ресурси нафти і газу, порти, іншу інфраструктуру (за домовленістю)». Згідно з нею, Вашингтон отримував на деякий час доступ до видобутку 50 % критично важливих корисних копалин України (radiosvoboda.org).

Про те, чому відмовився підписувати угоду, Володимир Зеленський заявив у спілкуванні з журналістами 17 лютого, після Мюнхенської конференції з безпеки, де вперше обговорював це питання з американською делегацією. Він пояснив, що «питання не в тому, що Україна може дати (в рамках цієї угоди. – Ред.), питання в тому, що вона може отримати». Зеленський заявив, що країна дуже зацікавлена підписати угоду зі США. Бо, за його словами, питання корисних копалин порушували і в переговорах з європейськими партнерами, але саме Сполучені Штати – «найбільший стратегічний партнер» для України зараз.

«Сьогодні ми з цього приводу дуже гнучкі щодо наших партнерів. Я вважаю, що це повинно бути взаємовигідно. Для нас не вигідно те, що відбувається зараз, що Путін захоплює наші території і просто безкоштовно отримує цінні копалини», – розповів Зеленський (eurointegration.com.ua).

«Велику роль» у погодженні умов угоди відіграє спецпредставник США з питань України і Росії Кіт Келлогг, «зміцнивши довіру з Зеленським та іншими українськими посадовцями під час триденного візиту до Києва». Про це повідомило джерело, наближене до українського уряду, а вже 21 лютого видання Axios повідомило, що американські та українські посадовці всю ніч до ранку п'ятниці обговорювали умови угоди, намагаючись досягти консенсусу і уникнути погіршення відносин між Україною і США. Відтак видання The Wall Street Journal (WSJ) з посиланням на власні джерела. «Угода може бути підписана вже в суботу, хоча вона ще не готова», – повідомили джерела. При цьому більш детальної інформації воно не надало (unian.ua).

У вечірньому зверненні 21 лютого, Президент Володимир Зеленський повідомив, що команди України та США працюють над проєктом угоди між нашими урядами: «І це угода, яка може додати нашим відносинам, і головне – деталі зробити так, щоб це могло спрацювати. Я сподіваюся на результат – на справедливий результат» (armyinform.com.ua).

Президент Володимир Зеленський також, на днях провів низку телефонних переговорів з лідерами країн, і не тільки в Європі, де отримав підтримку.

«Говорив з президентом Польщі Анджеєм Дудою, і ми відштовхуємося від того, що наша незалежність – України та Польщі – це дуже тісно пов'язані речі. Що сильніший український суверенітет, то безпечніше Польщі. Двадцять століття це довело. Зараз маємо бути разом, і я вдячний Польщі за підтримку», – сказав Президент.

У розмові з прем'єр-міністром Хорватії Володимир Зеленський подякував за оборонну підтримку, безпекову співпрацю. «Ми багато робимо разом із Хорватією, і обмінялися думками щодо найближчих кроків і подій», – зазначив він.

З президентом Чехії Володимир Зеленський обговорив ситуацію в Європі, усе, що робиться заради наближення миру.

«Поговорив сьогодні ж із прем'єр-міністром Швеції – країни з регіону, у якому зараз, на жаль, стала постійною гібридна загроза і багато вкрай неприємних інцидентів у Балтійському морі. Це та все інше свідчить: нам треба більше єдності, нам треба більше координації, більше взаємодії», – зазначив глава держави.

У розмові з прем'єр-міністром Люксембургу обговорювалися різні ідеї та пропозиції, які є в Європі заради миру, заради гарантій безпеки.

«І головний висновок – Європа має й може робити значно більше для того, щоб мир реально був досягнутий. І це можливо. У нас із партнерами в Європі є чіткі пропозиції, і ми можемо на цій основі забезпечити реалізацію європейської стратегії, і важливо, щоб це було разом з Америкою», – сказав Володимир Зеленський.

Президент також подякував прем'єр-міністру Словенії за допомогу нашому захисту й за підтримку у спільних європейських справах.

У розмові з прем'єр-міністром Ірландії йшлося про нашу взаємодію в Європі, і про ключові позиції в дипломатії, які є зараз.

Володимир Зеленський зазначив, що триває робота з нашими партнерами в ключових світових регіонах, зокрема в Африці (armyinform.com.ua).

Щодо ж угоди про корисні копалини американська сторона вважає угоду суто комерційною і виносить обговорення питань гарантій безпеки за межі цієї домовленості. Також в межах угоди США не беруть на себе жодних зобов'язань по інвестиціях.

Проект угоди, яка має розблокувати подальшу співпрацю сторін в мирному врегулюванні, виявився на порядок жорсткішим, ніж перший варіант, який привіз в Київ міністр фінансів США Скотт Бессент кілька днів тому, повідомили виданню NV п'ять людей, які працюють над редакцією нового проекту угоди.

Нова версія від американських партнерів пропонує закріпити за США 100 % власності майбутнього фонду і розподілити внески сторін у фонді у співвідношенні два до одного, де українська сторона вносить дві третини майбутніми надходженнями від видобутку, а американська сторона – третину, яку вже надала у вигляді зброї (lb.ua).

Усі джерела дотичні до роботи над контрактом вважають новий проект жорсткішим, ніж попередній, адже у попередньому проекті угоди йшлося про 50 % на користь американців. Також нова угода передбачає, що українська сторона вносить дві третини майбутніми надходженнями від видобутку, а американська сторона – третину, яку вже надала у вигляді зброї. Угода охоплює не лише мінеральні копалини, а й газ і нафту. Американська сторона виносить обговорення питань гарантій безпеки за межі цієї домовленості. Крім того, США не беруть на себе жодних зобов'язань по інвестиціях (lb.ua).

Хоч експерти і вважають, що в Україні є великі обсяги рідкісноземельних копалин, розмір покладів і економічна доцільність їх видобування

залишаються недослідженими. Більшість експертів залучених до процесу узгодження угоди з української сторони вважають за доцільне пріоритезувати розблокування співпраці з американською стороною над деталями виконання угоди, яка може розтягнутися на довгий час і охопити нову американську адміністрацію після Трампа (inshe.tv).

Українська ж сторона пропонує переглянути об'єм фонду і закріпити необхідність використання грошей фонду виключно для інвестицій в Україні.

Адже, як зазначив народний депутат України Олексій Гончаренко: «На сьогодні проекти угоди не відображають партнерства в угоді та містять лише односторонні зобов'язання з боку України».

Отже, проєкт угоди між США та Україною щодо рідкісноземельних мінералів не є таким, який президент України Володимир Зеленський готовий прийняти. «Це дивна пропозиція – намагатися забрати у країни, яка є жертвою війни, більше, ніж вона заплатила за свою оборону», – сказало джерело (radiosvoboda.org).

Тому, українська сторона все ще намагається домовитися про внесення поправок, оскільки нинішній проєкт «не передбачає жодних зобов'язань з боку США, тоді як від України очікують, що вона забезпечить все».

Але якщо підійти до цього питання з точки грошей, чи вигідна Україні ця угода? Свої думки висловили ряд експертів.

Наприклад, народна депутатка зі «Слуги народу» Євгенія Кравчук переконана, що інвестиції від США в обладнання для видобування надр дадуть поштовх для розвитку цілого сектору економіки.

Дмитро Кашук, голова комісії надрокористування в Європейській бізнес асоціації (ЕБА) у 2024 році, колишній голова Державної служби геології та надр України, називає потенційну угоду з Америкою, з точки зору зиску для України, «надзвичайною».

«Будь-яка угода про залучення інвестицій несе величезний плюс. До того ж, американці вміють захищати свої інвестиції. До нас можуть потенційно прийти нові інвестори, нові компанії, які долучать сюди свої кошти, свої знання, технології, доступ до фінансового ресурсу», – каже в коментарі для Радіо Свобода Кашук. Тому, на думку експерта, доступ до надр мусить бути тільки на конкурентних умовах, тобто через аукціон. І як стверджує він, зараз ця система в Україні вибудована прозоро, тому є вигідною для інвестицій (radiosvoboda.org).

Отже, будь-яка угода про залучення інвестицій несе величезний плюс. До того ж, американці вміють захищати свої інвестиції.

Про важливість іноземних грошей для розробки родовищ України нині наголошує і Володимир Ланда. На його думку, це якраз і може дати безпекові гарантії. «Український інтерес в тому, щоб якнайбільше компаній з якомога більшої кількості впливових країн були зацікавлені в мирній Україні, а саме в справедливому і сталому мирі», – каже старший економіст Центру економічної стратегії.

З метою довгострокової стабільності, наголошує експерт, стала модель співпраці має полягати в отриманні прибутку обома сторонами. І інтерес

України саме в тому, аби інвестори розгорнули видобування корисних копалин і їхню переробку тут. «Ще краще, якщо ми зможемо забезпечити повний цикл виробництва. Цей сценарій був би ідеальним, але водночас він найскладніший», – впевнений економіст (radiosvoboda.org).

Іншу думку має експерт Інституту енергетичних стратегій Юрій Корольчук, який впевнений: угода буде носити хіба формат меморандуму як частина переговорного треку між країнами. І ризики він вбачає саме політичні. «Ми ж маємо справу з великою державою. І це для нас ризик уже, тому що якщо щось зміниться, от як ми зараз бачимо, так, що щось змінилося і вже США сідає собі з Росією за стіл переговорів. І вони можуть в якийсь момент, ну, наприклад, така угода буде існувати, вони можуть її там і в судовому порядку оспорювати, вимагати від нас щось виконувати. Все залежить від того, як вона буде прописана», – каже Корольчук (radiosvoboda.org).

Грузинський експрезидент, колишній голова Одеської облдержадміністрації Міхеїл Саакашвілі прокоментував політичні взаємостосунки Володимира Зеленського та Дональда Трампа так: «...є справжній Черчилль сучасності – президент Зеленський», – продовжив Саакашвілі, порівнявши стосунки офіційного Києва та Вашингтона з тим, як розвивалися перемовини Британії та Америки під час Другої світової війни. «Я хочу нагадати, що навіть у Другу світову війну у Черчилля спочатку були складні перемовини з тодішнім президентом Сполучених Штатів Рузвельтом. І він (Черчилль. – Ред.) витратив десь рік – півтора щоби переконати Рузвельта допомогти антигітлерівській коаліції. Я впевнений, що нам потрібен методичний діалог, нам усім потрібно спілкуватися», – підсумував Саакашвілі (espresso.tv).

Пресекретарка Білого дому Керолайн Левітт під час спілкування з журналістами після повернення з Конференції консервативних політичних дій (СРАС) заявила, що президент США та його команда активно працюють над мирними переговорами: «Президент і його команда дуже зосереджені на продовженні переговорів з обома сторонами цього конфлікту, щоб покласти йому край. Президент упевнений, що ми зможемо досягти цього вже цього (наступного. – Ред.) тижня» (pravda.com.ua).

Таким чином, конкретних термінів щодо того, що буде далі, і чи буде підписана Угода про корисні копалини і коли – немає.

Спікер Верховної Ради України Руслан Стефанчук заявив, що з початку наступного тижня український уряд почне серйозно працювати над угодою про корисні копалини з адміністрацією президента США Дональда Трампа. За його словами, Україна готова працювати з партнерами щодо корисних копалин, однак хоче отримати конкретні гарантії безпеки і має намір вести конструктивні дискусії з американською стороною (news.liga.net).